

WIKIMEDIA NEDERLAND

EDUCATIE OP WIKIPEDIA

Succesvolle samenwerking tussen
Wikimedia en onderwijsinstellingen

VOORWOORD

Voor veel mensen is Wikipedia de eerste stap op zoek naar kennis. Alleen al in Nederland wordt Wikipedia dagelijks vijf miljoen keer geraadpleegd. Wereldwijd bestaan er inmiddels 46 miljoen Wikipedia-artikelen in meer dan 250 talen en dagelijks komen daar 10.000 artikelen bij.

Wikipedia is het vlaggenschip van de Wikimedia-beweging, die zich tot doel stelt om alle kennis vrij beschikbaar te maken voor iedereen. Naast Wikipedia zijn er nog meer projecten: de mediabibliotheek Wikimedia Commons met miljoenen vrij herbruikbare beelden en geluidsbestanden bijvoorbeeld. En de snel groeiende gestructureerde databank Wikidata. Allemaal geschreven door vrijwilligers die hun tijd, maar vooral hun kennis ter beschikking stellen.

Vanuit het onderwijs werd er lang met een scheef oog gekeken naar het 'Wikipedia-fenomeen.' Hoe betrouwbaar kon een encyclopedie zijn waaraan iedereen zomaar kon meeschrijven? Inmiddels hebben onderzoeken aangetoond dat het met die betrouwbaarheid wel goed zit: Wikipedia doet niet onder voor andere, meer traditionele kennisbronnen.

Musea, archieven en bibliotheken zien al enkele jaren in dat samenwerking met Wikipedia kansen biedt. En wereldwijd raakt ook het (hoger) onderwijs steeds meer geïnteresseerd. Docenten ontdekken dat inhoud toevoegen aan Wikipedia, of een van de andere projecten, een interessante werkvorm is. Studenten verbeteren hun onderzoeks-, schrijf- en digitale vaardigheden, en dragen concreet bij aan het grootste samenwerkingsproject op het gebied van kennis ooit: Wikipedia.

In deze brochure leest u over de mogelijkheden tot samenwerking met de Wikimedia-projecten. Wikimedia Nederland ondersteunt in Nederland vrijwilligers en organisaties die een bijdrage willen leveren aan een wereld waarin iedereen toegang heeft tot alle kennis. De brochure geeft ook een beeld van wat Wikimedia Nederland voor uw organisatie kan betekenen.

Sandra Rientjes,
Directeur Wikimedia Nederland

WIKIPEDIA, WIKIMEDIA EN MEER

Vrijwel iedereen kent en gebruikt Wikipedia. Veel minder bekend is hoe Wikipedia tot stand komt. De online encyclopedie is slechts één van meerdere samenhangende platforms die zich allemaal ten doel stellen zoveel mogelijk kennis wereldwijd vrij toegankelijk te maken.

Wikipedia is het bekendste platform van de Wikimedia-familie. Het streeft ernaar artikelen over relevante onderwerpen bij elkaar te brengen. Deze artikelen moeten voorzien zijn van goede bronverwijzingen zodat iedere lezer kan controleren waar een bewering vandaan komt. De encyclopedie werd in 2001 opgericht door Jimmy Wales en Larry Sanger. Sindsdien ontwikkelde Wikipedia zich tot een belangrijke pijler in het moderne media- en kennislandschap. De cijfers spreken voor zich: Wikipedia is beschikbaar in 285 talen, waaronder Esperanto, West-Vlaams en Arpitaans. Al die taalversies hebben gezamenlijk meer dan 40 miljoen artikelen die miljoenen keren per dag geraadpleegd worden. Met vijf miljoen artikelen is de Engelse taalversie de grootste. De Nederlandstalige Wikipedia bevat meer dan 1,9 miljoen artikelen en staat daarmee qua grootte in de top 10. De inhoud wordt geheel door vrijwilligers samengesteld. Het doel daarbij is om de informatie op een neutrale en verifieerbare manier te presenteren.

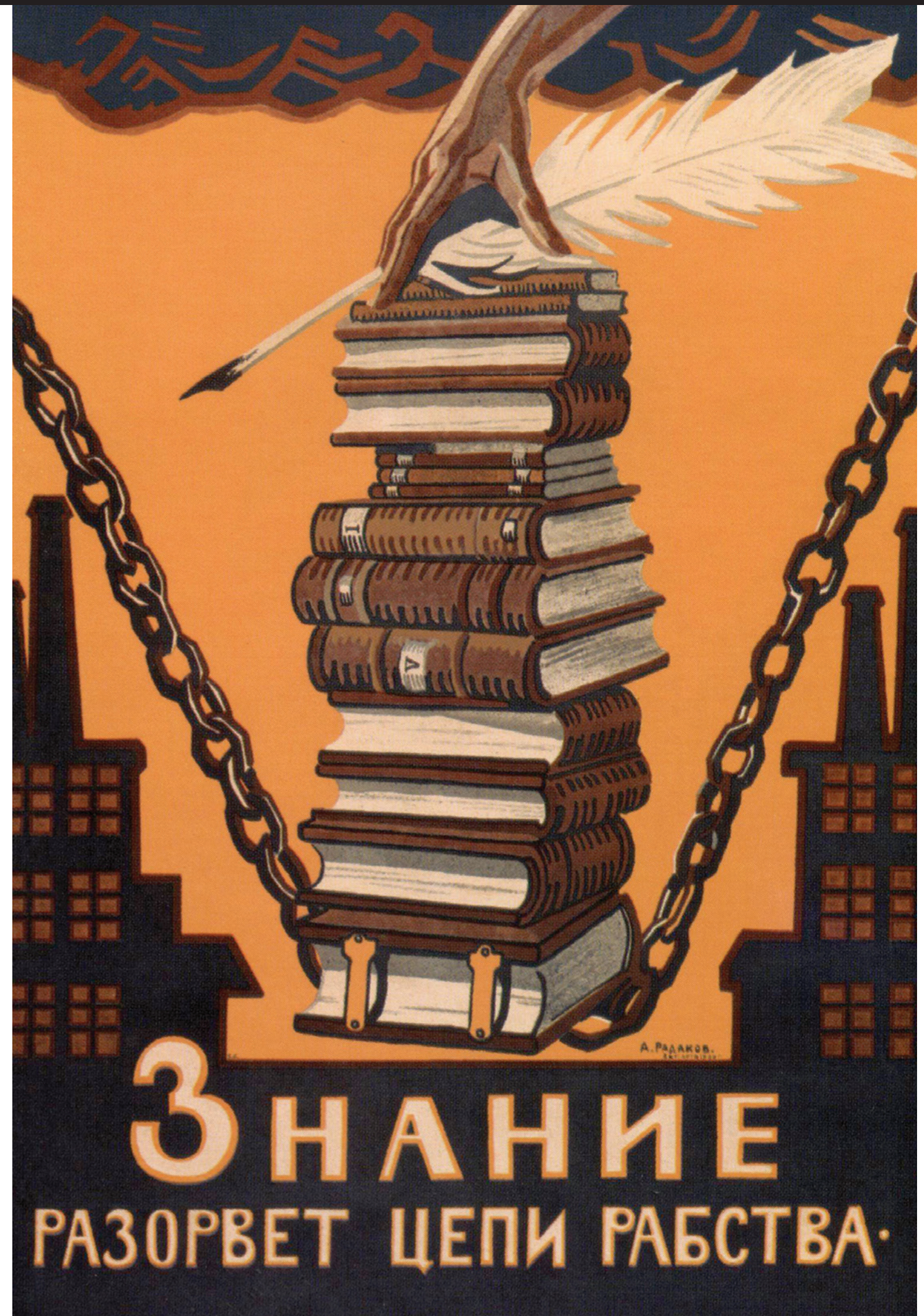
Op **Wikimedia Commons** worden mediabestanden (zoals afbeeldingen en video- en geluidsfragmenten) onder een Creative Commons-licentie gedeeld. Deze mediabestanden kunnen vervolgens op andere Wikimedia projecten worden hergebruikt, maar ook daarbuiten, mits aan de

licentievoorzieningen voldaan wordt. Commons bevat meer dan 40 miljoen bestanden. Een groot deel hiervan wordt door vrijwilligers gemaakt, bijvoorbeeld als onderdeel van Wiki Loves Monuments. Dit is de grootste fotowedstrijd ter wereld die zich ten doel stelt foto's van alle monumenten ter wereld op Wikipedia te verzamelen. Een aanzienlijk deel komt echter van musea, archieven en bibliotheken. Zij stellen hun gedigitaliseerde collecties onder een Creative Commons-licentie beschikbaar voor hergebruik. In Nederland dragen bijvoorbeeld het Rijksmuseum, het Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid en de Koninklijke Bibliotheek actief bij aan de collectie op Wikimedia Commons.

Wikisource is één van de kleinere en minder bekende Wikimedia-platforms. Doel van Wikisource is het digitaal beschikbaar maken van rechtenvrije teksten. Daaronder vallen bijvoorbeeld boeken, verdragsteksten en toneel- en muziekstukken. Het biedt ook ruimte voor vertalingen en bibliografische informatie over auteurs. De Engelstalige Wikisource omvat ruim 320.000 teksten, de Nederlandstalige meer dan 5500.

Wikidata is de jongste loot aan de Wikimedia-boom. Wikidata is opgezet als centrale databank voor gegevens zoals geboorte- en sterfdata, bevolkingsaantallen, jaartallen, enzovoorts. Data worden niet alleen uit Wikipedia betrokken, maar in toenemende mate ook uit externe databases. Voorbeelden hiervan zijn registers van plaatsnamen, thesauri, lijsten van kunstenaars (bijvoorbeeld ULAN) of het Digitaal Vrouwenlexicon van Nederland. Ook fungeert Wikidata als *authority control platform*. De verwachting is dat deze informatie in de toekomst niet meer handmatig ingevoerd zal worden in de verschillende taalversies van Wikipedia, maar direct uit deze database betrokken wordt. Wikidata kan, net als Wikipedia, door iedereen bewerkt worden.

Wikipedia begon in 2001 als vrijwilligersproject. Nog steeds zijn de duizenden vrijwilligers essentieel voor het succes van de Wikimedia-beweging. In 2003 werd de **Wikimedia Foundation** opgericht als juridisch eigenaar en beheerder van Wikipedia en andere projecten. Daarnaast zijn er in steeds meer landen lokale Wikimedia-verenigingen opgericht. Zij ondersteunen de lokale vrijwilligersgemeenschap en onderhouden contacten met kennisinstellingen die met de Wikimedia-beweging willen samenwerken. In Nederland is dit de **Vereniging Wikimedia Nederland**. Deze werd in 2006 opgericht en heeft sinds 2011 een kantoor in Utrecht met een klein aantal vaste medewerkers.

WIKIPEDIA IN HET ONDERWIJS

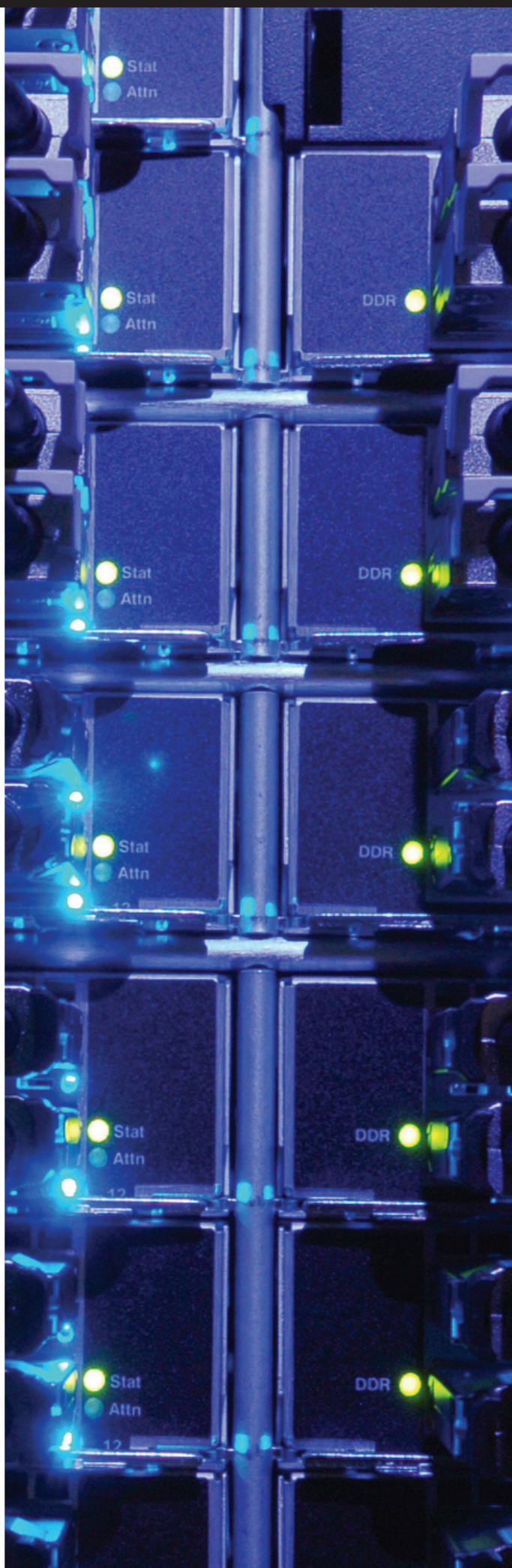
Al sinds de oprichting van Wikipedia in 2001 wordt de vraag gesteld hoe betrouwbaar een encyclopedie kan zijn waaraan iedereen kan meewerken. Er zijn talrijke redenen aangehaald waarom Wikipedia nooit een betrouwbare bron zou kunnen worden: iedereen kan alles toevoegen, er is geen *peer review*, de informatie verouderd en wordt niet bijgehouden en ga zo maar door. Door de jaren heen hebben verschillende onderzoeken deze argumenten echter weerlegd: de (gemiddelde) kwaliteit van Wikipedia doet niet onder voor traditionele encyclopedieën.

Dit zorgt ervoor dat Wikipedia steeds minder met een scheef oog bekeken wordt. Sinds een aantal jaren experimenteren docenten van over de hele wereld dan ook met onderwijsvormen die gebruik maken van de sterke punten van Wikipedia.

Het internationale Wikipedia-educatieprogramma ontstond in 2010 in de Verenigde Staten onder de slogan "Wikipedia belongs in education!". Het programma stelt zich ten doel het gebruik van Wikipedia in het (hoger) onderwijs te bevorderen. Hiertoe worden activiteiten op hogescholen en universiteiten ontplooid om studenten en docenten met Wikipedia vertrouwd te maken. Tevens wordt ernaar gestreefd op deze manier hoogwaardige inhoud voor Wikipedia te genereren.

Sindsdien heeft het programma wereldwijd navolging gekregen. Er wordt geëxperimenteerd met uiteenlopende formats voor activiteiten; van meer traditionele schrijfmiddagen tot WikiCafé's en zogenaamde "WikiMOOCs". Door de jaren heen hebben 10.000 studenten van 80 instellingen gezamenlijk meer dan 12 miljoen woorden toegevoegd aan duizenden artikelen.

Het Nederlandstalige Wikimedia-educatieprogramma bestaat sinds 2014. In dat jaar gingen de eerste pilot-activiteiten van start bij verschillende universiteiten en hogescholen. In de meeste gevallen ging het hierbij om colleges waarin studenten gezamenlijk of individueel aan Wikipedia-artikelen werkten.

Waarom meedoen?

1. Voor studenten

- » Een klassiek paper of werkstuk verdwijnt in een la nadat de docent het gelezen heeft. Met een Wikipedia-artikel draag je bij aan de wereldwijde verspreiding van kennis.
- » Zelf een lemma schrijven geeft veel inzicht in de waarde en beperkingen van Wikipedia als bron.
- » Veel bedrijven en instellingen onderhouden interne wiki's. Deze draaien net als Wikipedia op speciale wiki-software. Kennis hiervan is een nuttige vaardigheid.
- » Wikipedia bewerken is samenwerken. Bijdragen aan Wikipedia betekent samenwerken met mensen uit alle lagen van de bevolking en van over de hele wereld.
- » Werken aan Wikipedia is meer dan alleen artikelen schrijven. Het is bijvoorbeeld ook foto's maken en uploaden (Commons), databases bouwen (Wikidata) en bronteksten digitaliseren (Wikisource).

2. Voor docenten

- » Studenten gebruiken Wikipedia. Dit is dé kans om ervoor te zorgen dat de informatie die ze daar vinden correct is.
- » Studenten kunnen staan op de schouders van reuzen. Doordat ze kunnen zien waar hun voorgangers over schreven, kunnen ze zelf makkelijker een eigen uniek onderwerp kiezen. De diversiteit aan onderwerpen waarover studenten schrijven neemt toe.
- » Onderwijsinstellingen maken in toenemende mate inzichtelijk wat hun maatschappelijke bijdrage is. Voor beursaanvragen gebeurt dit middels paragrafen over kennisbenutting. Voor onderwijs voegt Wikipedia hier een nieuwe dimensie aan toe: colleges en werkstukken zijn niet langer enkel toegankelijk voor docenten en studenten, maar komen beschikbaar voor hergebruik via een wereldwijd toegankelijk platform.

OPEN INHOUD

De Wikimedia-beweging streeft ernaar zoveel mogelijk zogenaamde open inhoud beschikbaar te stellen. Met open inhoud wordt informatie bedoeld die hergebruikt mag worden zonder dat daarvoor om toestemming gevraagd hoeft te worden, mits aan de licentievoorwaarden voldaan wordt.

Het idee van open inhoud is niet exclusief een uitgangspunt voor de Wikimedia-beweging. Ook binnen de onderwijssector groeit het besef dat openheid hoort bij de missie van educatieve instellingen. Publiek gefinancierd onderzoek moet ook publiek toegankelijk zijn. Wetenschappelijk onderzoek wordt daarom in toenemende mate gepubliceerd in zogenaamde *open access* tijdschriften. Primaire data moeten gearchiveerd en beschikbaar gesteld worden via publiek toegankelijke dataportalen.

Het auteursrecht staat centraal in open inhoud. Iemand die dit materiaal wil hergebruiken hoeft geen toestemming te vragen zoals dat bij het normale auteursrecht wel gebruikelijk is, maar hij of zij moet wel voldoen aan de voorwaarden die in de licentie zijn opgenomen. Hiernaast vindt u een overzicht van de belangrijkste licenties die in Wikimedia-projecten worden gebruikt. Voor iedere licentie gelden andere voorwaarden voor (her)gebruik.

Auteursrecht vormt waarschijnlijk de grootste uitdaging voor kennis- en erfgoedinstellingen. Zo is het bijvoorbeeld niet toegestaan om teksten uit artikelen of boeken klakkeloos over te nemen en op Wikipedia te zetten.

Veel erfgoedinstellingen stellen delen van gedigitaliseerde collecties voor hergebruik beschikbaar via Wikimedia Commons. Dit is makkelijk als het werk zich al in het publieke domein bevindt, meestal 70 jaar na het overlijden van de maker. Maar ook wanneer een maker nog leeft of recent overleden is, kan hij/zij zijn/haar rechthebbenden soms bepaalde rechten vrijgeven.

Ook verschillende universitaire instellingen doneerden al afbeeldingen aan Wikimedia Commons. Hiertoe behoren onder andere het Afrika Studiecentrum in Leiden en het Universiteitsmuseum Utrecht.

LICENTIES WIKIPEDIA

Creative Commons licenties stellen makers en rechthebbenden in staat om hun werk ter beschikking te stellen voor hergebruik zonder dat iedere hergebruiker daar apart toestemming voor moet vragen. Ze zijn er in verschillende varianten. Onderstaande varianten zijn toegestaan op de platforms van Wikimedia.

Met een CC-BY licentie is de gebruiker verplicht naamsvermelding te plegen. Voor alle op Wikimedia Commons toegestane licenties geldt dat ook commercieel hergebruik is toegestaan.

Onder een CC-BY-SA licentie is de gebruiker verplicht naamsvermelding te plegen. Ook moet het nieuwe werk onder dezelfde licentie worden vrijgegeven. Dit is de licentie die geldt voor de teksten op Wikipedia.

Met een CC0 verklaring doet een maker afstand van alle rechten. Deze licentie werd in eerste instantie vooral gebruikt bij (meta)data, waarbij naamsvermelding een probleem vormt, maar wordt ook voor andere doeleinden gebruikt. Deze licentie wordt op Wikidata gebruikt.

In Nederland komt materiaal in het publieke domein 70 jaar na het overlijden van de maker(s). Omdat de servers van Wikimedia Commons in de Verenigde Staten staan moet ook rekening worden gehouden met de Amerikaanse auteurswet die wat strenger is op dit gebied.

Wat is de volgende stap?

Hopelijk zet deze brochure aan tot actie. Wat is nu een goede volgende stap? Hier vindt u een aantal suggesties:

- » Iedereen kan Wikipedia of één van de andere Wikimedia-projecten bewerken. Word zelf actief en draag wat van je kennis bij aan de encyclopedie alvorens je besluit een project op te zetten.
- » Wikimedia Nederland geeft graag een presentatie aan medewerkers uit uw instelling. Daarin wordt aandacht besteed aan de achtergrond van de Wikimedia-beweging en het (internationale) Wikipedia-educatieprogramma.
- » U kunt nagaan of uw instelling collecties bezit die zich in het publieke domein bevinden die geschikt zouden

kunnen zijn voor donatie aan één van de platforms van Wikimedia.

- » Wellicht heeft u interessante publicaties of werken waarvan de instelling zelf rechthebbende is, die u beschikbaar wilt stellen onder een Creative Commons-licentie.

Meer weten?

Zoek dan op de Nederlandse Wikipedia naar "Wikipedia: Educatieprogramma" of ga naar <http://education.wikimedia.org>.

Vind u ook dat Wikipedia thuishoort in het onderwijs? Neem dan contact met ons op via info@wikimedia.nl

Colofon

Uitgave

Vereniging Wikimedia Nederland
Mariaplaats 3
3511 LH Utrecht

Tekst

Arne Wossink

Redactie

Dank aan alle vrijwilligers die hebben
meegelezen en commentaar geleverd.

Ontwerp & Realisatie

Vereniging Wikimedia Nederland

Auteursrechten

De teksten en beelden in deze uitgave zijn
beschikbaar onder de licentie Creative
Commons Naamsvermelding-Gelijk delen 4.0

Fotocredits

- Omslag: Anson Lobo (Knowledge-sharing.jpg,
CC BY-SA 4.0)
- P. 2: Blanca Flores (Wikipedia_Education_Globe_I,
CC BY-SA 4.0)
- P. 3: Sebastiaan ter Burg (Sandra_Rientjes-
2Sebastiaan_ter_Burg, CC BY-SA 4.0)
- P. 4: David Peters & Lane Hartwell (10_sharing
_book_cover_background, CC BY-SA 4.0)
- P. 5: Kennis Maakt Vrij, Alexei Radakov, 1872-1942
(Knowledge will set u- By Alexei Radakov,
1872-1942, CC BY-SA 4.0)
- P. 6: Matt Howard (Nanoscience_High-Performan-
ce_Computing_Facility, CC BY-SA 4.0)
- P. 7: Tony Webster (Hi_Speed_Internet_Neon_Sign
_Minneapolis_4573842992, CC BY-SA 4.0)
- P. 8/9: Wikimedia Deutschland (Diversity_web
_120dpi-I, CC BY-SA 4.0)
- P. 11: Romaine (Wikipedia_course_at_Maastricht
_University_College,_FPN_Historical_Book
_Review,_3_May_2017_(I), CC BY-SA 4.0)

Contactgegevens

Vereniging Wikimedia Nederland
Mariaplaats 3
3511 LH Utrecht
(+31) (0)30 3200238
info@wikimedia.nl